

В спеціалізовану вчену раду Д 41.086.04
Національного університету
«Одеська національна юридична академія»
(м. Одеса)

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Шекери Юлії Олександрівни
«Строки у господарському процесуальному праві України», подану на
здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю
12.00.04 – господарське право; господарсько-процесуальне право (Одеса)

На підставі вивчення підготовленої Шекерою Юлією Олександрівною
дисертації на тему: «Строки у господарському процесуальному праві
України» та наукових праць, що опубліковані за темою дослідження, можна
констатувати наступне.

Актуальність дисертаційного дослідження. Актуальність дослідження строків у господарському процесуальному праві зумовлена необхідністю реформувати судову систему та вдосконалити господарське та господарсько-процесуальне законодавство.

На даний час економіка нашої держави безпосередньо пов'язана з інвестиційною привабливістю України, яка неможлива без швидкого та одночасно справедливого вирішення конфліктів.

У зв'язку з цим, одним з найважливіших інститутів вивчення є інститут строків. Даний інститут у своєму розвитку пройшов досить довгий та нелегкий шлях.

Не дивлячись на традиційно невеликий за обсягом нормативно правовий матеріал та місце, яке відведене інституту строків у господарському процесуальному законодавстві, відношення процесуалістів до нього мало свої особливості.

В юридичній літературі по господарському процесу інститут процесуальних строків розглядається, як правило, за схемою: поняття, види, їх обчислення, пропуск процесуальних строків.

В ході свого розвитку деякі аспекти господарсько-процесуальних строків розглядались в роботах Л.М. Ніколаєнко, О.А. Ломакіної, Т.В. Степанової. Низьку статей із господарсько-процесуальних строків опублікували Б.М. Грек, Т.Б. Грек, В.А. Заяць, О.М. Борщевська.

Дисертаційна наукова робота у сфері господарських строків підготовлена О.М. Борщевською та 27.04.2016 року захищена у спеціалізованій вченій раді ІЕПД НАН України зі спеціальності 12.00.04. Однак роботи О.М. Борщевської та Ю.О. Шекери ґрунтовані на різних висновках, а наявність різних проблем господарських процесуальних строків передбачає необхідність створення багатопланової теорії господарських процесуальних строків.

Все це і зумовлює актуальність теми дослідження.

Новизна результатів наукового дослідження.

Дисертанткою на основі аналізу іноземної і вітчизняної наукової юридичної літератури, вивчення іноземного та українського законодавства, що регулює строки, а також практику застосування цього законодавства, Ю.О. Шекерою сформульовано ряд нових положень, які мають істотне наукове й практичне значення для формування теоретичних положень та

визначення шляхів вдосконалення застосування строків у господарському процесуальному праві України.

Найістотнішими результатами дослідження Ю.О. Шекери, які містять наукову новизну та заслуговують на увагу є обґрунтування матеріально-правового значення господарсько-процесуальних строків, що дозволяє визначити їх комплексний характер та вплив процесуального строку на функціонування господарського судочинства як елемента економічної системи (с.55).

Також Ю.О. Шекерою вперше висунуто пропозицію щодо усунення зловживань при поновленні процесуальних строків, що передбачає запровадження змагального режиму розгляду відповідних заяв та можливість оскарження процесуального документа у зв'язку із необґрунтованим поновленням процесуального строку при прийнятті відповідної заяви під час його прийняття (с.113).

До теоретичних здобутків автора, що безперечно увійдуть до теорії господарського права слід віднести і пропозиції дисертанта щодо визначення судової дискреції у вузькому значенні як можливості суду діяти на власний розсуд за власним переконанням, у межах закону, за відсутності в законі імперативних вказівок щодо порядку вчинення відповідних дій (с.68).

Також, дисертанткою сформульовано поняття перебігу господарського-процесуального строку, під яким вона розуміє роками, місяцями, годинами і хвилинами послідовна плинність процесуального строку, що розпочинається з наступного(-ної) дня (хвилини) після відповідної календарної дати (за хвилиною), або настання події (вчинення дії), з якими процесуальним законом (судом) пов'язано його початок, а закінчується у робочий день, що триває до 24 години або до закінчення роботи суду, відповідних місяця і числа останнього року строку або відповідного числа останнього місяця строку, якщо він обчислюється роками чи місяцями, відповідно, в останню секунду останньої хвилини строку, визначеного хвилинами, годинами, або в

останню хвилину останньої години строку, з якої починався його перебіг, або наступного дня після настання події (вчинення дії), якщо його закінчення пов'язане з процесуальною дією або подією, яка повинна неминуче настати. (с.89)

Ю.О. Шекерою цікаво обґрунтовано функції господарсько-процесуальних строків як інституту господарського-процесуального права (с.54).

Дисертанткою напрацьовано також низку важливих пропозицій з вдосконалення господарського процесуального законодавства. Зокрема, запропоновано викласти у новій редакції ст. 50 ГПК України під назвою «Поняття процесуальних строків, їх встановлення та обчислення». Частина 1 ст. 50 ГПК України Ю.О.Шекера наповнила поняття господарсько-процесуального строку таким змістом: «Процесуальний строк – це визначений

законом або встановлений судом, виражений роками, місяцями, днями, годинами і хвилинами проміжок часу, або момент у часі, визначений точною календарною датою, або вказівкою на подію, яка має неодмінно настати, спрямований на забезпечення процесуальної економії та оперативності судового процесу, в межах якого суд чи інший учасник судового процесу вправі або зобов'язаний здійснити певні процесуальні дії, або може мати місце настання певних юридичних наслідків». (с.30)

Крім, загальних ознак процесуального строку дане визначення фіксує його функціональне призначення та спрямованість на забезпечення реалізації принципів господарського судочинства.

Частина 2 ст. 50 ГПК України дисертантка виклала у новій редакції: «Процесуальні дії вчиняються у строки, встановлені цим Кодексом, іншими законодавчими актами. У тих випадках, коли процесуальні строки не встановлено, вони визначаються господарським судом з урахуванням

принципів господарського судочинства». (с.30) Такий підхід матиме зобов'язуючий характер для суду, коли останній у процесі призначення процесуальних строків керуватиметься не лише положеннями ГПК України, а й буде враховувати положення спеціального та міжнародного законодавства, що ратифіковано Україною, а також відповідні спеціальні принципи правового регулювання. Що в свою чергу сприятиме дотриманню, принципів законності та верховенства права у процесі визначення господарсько-процесуальних строків.

Ю.О. Шекерою також пропонується викладення ч. 2 ст. 33 ГПК України у новій редакції: «Докази подаються сторонами і іншими учасниками судового процесу у строки, визначені господарським судом, до початку розгляду справи по суті. У виключних випадках, за наявності поважних причин пропуску строку, що підтверджуються відповідними доказами, суд може продовжити строк подання доказів у межах розгляду справ судом першої та апеляційної інстанцій». (с.73) Зазначені зміни визначають межі саме дискреційних повноважень господарського суду залежно від фактичних обставин справи та внесуть чіткість у порядок подання доказів у справі.

Дисертантка ст. 50 ГПК України пропонується доповнити ч. 4 наступного змісту: «Перебіг окремих процесуальних строків, обчислюваних годинами та хвилинами, починається з наступної хвилини або настання події (вчинення дії), якими визначено його початок». (с.81)

Статтю 51 ГПК України Ю.О. Шекера доповнила ч. 5 такого змісту: «Перебіг строку, закінчення якого пов'язане з подією, яка повинна неминуче настати, закінчується наступного дня після настання події». (с.88) Зазначене, дозволяє чітко визначити процесуальним законом момент закінчення господарсько-процесуального строку, визначеного подією.

Зміни до частини третьої статті 21 Регламенту МКАС Ю.О. Шекера доповнила словами «якщо інший строк не погоджено сторонами»(с.173), що дозволяє за взаємною згодою сторін збільшити строк надання документів.

Як відомо, на даний час через недосконалість цієї частини статті Регламенту МКАС відповідач не має можливості у більшості випадків надати у місячний строк додаткові документи, що у свою чергу може призвести до винесення необ'єктивного рішення у справі.

Наведеними положеннями не вичерпуються найістотніші результати цього дослідження, що рецензується. Аргументація положень дисертаційного дослідження вважається нами досить переконливою.

Достовірність і обґрунтованість результатів дослідження. Структура дисертації Ю.О. Шекера відповідає поставленій меті та завданням дослідження, а виклад його результатів – здійснено на належному науково-методичному рівні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, визначається вивченням та аналізом законодавчої бази, значної кількості наукових праць вітчизняних та зарубіжних, головним чином російських та українських науковців, які займалися розробкою теоретичних засад господарсько-правового регулювання інноваційної діяльності.

Нормативну основу дослідження склали Конституція України, акти господарського та цивільного законодавства України, постанови Кабінету Міністрів України, Укази Президента України, матеріали судової практики та Регламент Міжнародного комерційного арбітражного суду при торгівельно-промисловій палаті України.

У процесі проведення дослідження дисертантка вдало використовує наукові методи дослідження такі як: загальнонауковий діалектичний метод та інші прийоми пізнання: аналіз, синтез, порівняння. У процесі дослідження застосовувалися: історико-правовий метод – для дослідження формування

законодавства про строки у господарському процесі, для аналізу поглядів науковців щодо поняття й сутності господарсько-процесуальних строків, їх функцій та ознак; порівняльно-правовий метод – для співставлення національного та зарубіжного процесуального законодавства, що регламентують строки процесуальних проваджень загалом та їх окремих інститутів. Формально-логічний та системно-структурний метод застосовувалися при визначенні класифікації строків господарського процесу та критеріїв для кожної із його груп. За допомогою методу моделювання було сформульовано комплекс пропозицій і рекомендацій щодо удосконалення й оптимізації чинного законодавства у сфері встановлення та призначення господарсько-процесуальних строків.

Обґрунтованість сформульованих Ю.О. Шекерою висновків і пропозицій підтверджується і фактом публікації робіт, присвячених темі дисертації, які відображені у 5 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях з юридичних наук, з яких 1 стаття у зарубіжному науковому періодичному виданні, та 4 у інших публікаціях.

Висновки і рекомендації, які розроблені в результаті опрацювання значного обсягу законодавства та проведення комплексного системного дослідження, достатньо апробовані, вони обговорювалися на засіданнях кафедри господарського права і процесу Національного університету «Одеська юридична академія», на науково-практичних конференціях: Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні (м. Харків, 2015 р.); «Актуальна юриспруденція», (м. Київ, 2015 р.); Економіко-правовий розвиток сучасної України (Одеса, 2015); «Проблеми розвитку науки господарського права і вдосконалення господарського законодавства» (м. Київ, 2015 р.); Актуальні проблеми господарського права і процесу (м. Київ, 2015 р.).

Для роботи характерний логічний стиль викладення матеріалу, завершеність, цілісність та зв'язаність. Завдяки точному використанню

юридичної термінології і фразеології, дослідження відзначається послідовністю, чіткістю висновків.

Чітко та послідовно сформульовані мета та завдання дисертаційного дослідження. Їх постановка та обґрунтованість дозволяють розкрити основний зміст теми. Об'єкт і предмет дисертаційного дослідження визначені у відповідності з вимогами ВАК України та дозволяють всебічно проаналізувати поставлену проблему. Структура дисертації Ю.О. Шекери логічно витікає з поставлених завдань, об'єкту і предмету. Теоретичні висновки і практичні рекомендації значною мірою базуються на основі вивчення правозастосовчої практики, що робить емпіричну базу цього дисертаційного дослідження особливо цінною.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження. Наукове та практичне значення дисертаційної роботи може бути використано: у науково-дослідній діяльності – для подальших наукових досліджень у сфері господарського процесуального права; у правотворчій діяльності – для вдосконалення господарського процесуального законодавства; в освітній діяльності – при підготовці підручників, навчальних посібників і методичних розробок для студентів та аспірантів; у правозастосовній практиці – при здійсненні господарського судочинства.

Зауваження щодо змісту дисертації.

Одним з найважливіших розділів дисертації має бути розділ, присвячений проблемам що відносяться до предмету дослідження та рішення, які пропонуються з вирішення цих проблем. Щодо перших, то «Найважливішими параметрами, що впливають сьогодні на господарсько-процесуальні відносини загалом та окремі проблеми господарського судочинства, зокрема, є, як стверджує автор на стор. 95, порядок поновлення та продовження процесуальних строків.»

Тут виникає, на думку дисертантки, «щонайменше три проблеми». До першої автор відносить – «єдність термінології, що застосовується при розгляді відповідних заяв та здійсненні процесуальної діяльності суду». Мова йде про уніфікацію термінології: «Перша проблема має здебільшого теоретичний характер, позаяк йдеться про єдність термінології «поновлення», «відновлення», «продовження» тощо». (стор. 96). Однак, по перше, важко погодитися з тим, що ця проблема є проблемою взагалі. Для обґрунтування цього автору слід було б навести випадки з аналізу судової практики, де б ця «проблема» призвела до хоч яких не будь негативних результатів. Вважаю, що без цього проблема є псевдопроблемою, тобто штучною, надуманою. Тим більше, що є певна логіка у збереженні обох термінів, що викликається певними нюансами. По друге, важко погодитись, що ця «проблема» має теоретичний характер. Це може бути у крайньому випадку, технічною проблемою - проблемою уніфікації термінології, яку може вирішити фахівець на рівні молодшого спеціаліста, редактор. В цьому переконує і «теоретична» основа, що використана автором, для обґрунтування уніфікації. Це - академічний тлумачний словник української мови (навіть не юридичний): «Поняття поновлення та відновлення процесуального строку, по суті, є синонімами. «По-перше, такими їх визначає академічний тлумачний словник української мови, коли вже у першому розумінні поняття «відновлювати» наводиться й слово «поновлювати» (стор. 96). Замітимо, що слів «по-друге» - далі немає. Далі йдеться про ГПК – автор вбачає і підтвердження своїх висновків і дублювання термінів.

Не подобається автору і поділ указаних строків «на два види – законні і судові» (стор. 95 - 97). З цього приводу можна висловити аналогічні зауваження. В той же автор, традиційно для юридичної літератури приділяючи гіпертрофічну увагу виясненню понять, не розглядає (і навіть, не називає) дійсні проблеми, які суттєво впливають і на додержання строків

судового розгляду, і на його якість. До таких проблем відноситься, зокрема, те, що депутати, керуючись нерідко проблемами політичними чи, навіть, суб'єктивними (корисними) причинами незаконно відмовляються вирішувати питання щодо обрання на посаду суддів безстроково. Внаслідок цього вже 30% суддів, строки першого призначення яких закінчилися, вже два роки не працює. Про зв'язок цієї проблеми з питаннями різкого зростання завантаження суддів, затягування строків розгляду справ - не викликає сумнів. Те ж саме стосується і політичних закликів щодо повного «перезавантаження» суддівського корпусу. Можна лише уявити до якого безладу, в т.ч. і в плані додержання строків розгляду справ це призведе.

Доцільно було б пов'язати проблеми, що викладаються у підрозділі 2.3. «Теоретико-прикладні проблеми продовження та поновлення процесуальних строків у господарському процесі» з питаннями удосконалення цих строків, які містяться у розділі 3 «Перспективи удосконалення положень про господарсько-процесуальні строки в окремих формах та видах господарського процесу». Цієї відповідності, на жаль, немає. Приклад - розділ 3.3 «Перспективи удосконалення окремих процесуальних строків у міжнародному комерційному арбітражі», не пов'язаний з проблемами, що викладаються у підрозділі 2.3.

В той же час визнаємо дискусійний характер зроблених зауважень.

Загальний висновок по дисертації. Автореферат дисертації, публікації автора з достатньою повнотою відображають зміст дисертації.

За своїм змістом робота є, в цілому, структурованою, що свідчить про логічність та послідовність викладення позиції дисертантки у процесі дослідження, містить значну кількість нових наукових розробок, практичних рекомендацій та пропозицій щодо внесення змін до чинного законодавства.

Зміст дисертації відповідає профілю спеціальності 12.00.04 — господарське право, господарсько-процесуальне право.

Виходячи з наведеного є всі підстави для висновку, що дисертація Ю.О. Шекери є завершеною науковою працею, яка за своїм змістом, науковими результатами, новизною та іншими показниками відповідає вимогам, що ставляться до кандидатських дисертацій, а її автор – Шекера Юлія Олександрівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – господарське право, господарсько-процесуальне право.

доктор юридичних наук,
Ю.О. професор

О.Х. Юлдашев

Приватне акціонерне товариство
«Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна
Академія управління персоналом»
Власноручний підпис: Юлдашев О.Х.
СТВЕРДЖУЮ
Відділ управління персоналом
«___» _____ 20__ р.
Підпис: Петренко

доктор юридичних наук

професор

О.Х. Юлдашев